

ПРОФІЛЬНА ПІДГОТОВКА ЛІЦЕЇСТІВ З СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

Одним з важливих факторів розбудови системи національної освіти є поява нових типів навчальних закладів, зокрема гімназій та ліцеїв, які суттєво відрізняються від звичайних загальноосвітніх шкіл. Такі навчальні заклади мають ширші можливості в плані створення оптимальних умов для всебічного розвитку особистості.

Одним із шляхів розв'язання даного завдання є диференціація навчання, тобто створення системи, за якої кожний учень отримує право і можливість надавати особливої уваги тим напрямкам навчання, які в найбільшій мірі відповідають його нахилам та інтересам. Дана проблема може бути розв'язана шляхом профілювання навчання.

При цьому в рамках одного навчального закладу передбачається створення класів з різними напрямами навчання. Це забезпечує міждисциплінарну підготовку учнів даного закладу, створює атмосферу співробітництва між учнями з різними інтересами і здібностями, полегшує процес професійної орієнтації.

В даній статті висвітлюються основні аспекти реалізації профільного навчання та профорієнтації учнів Славутського ліцею-інтернату на спеціальність “учитель хімії”.

Гостра потреба у педагогічних кадрах, особливо природничого профілю у північних регіонах Хмельницької області стимулювала пошук шляхів перебудови навчально-виховного процесу у Славутській школі-інтернаті та дала поштовх до співпраці з педагогічним колективом Тернопільського державного педагогічного університету. Першим кроком на шляху профорієнтації на педагогічну професію було запровадження для учнів 7-11 класів факультативних курсів “Школа юного педагога”.

Наступним етапом була угода про спільну роботу школи-інтернату та вузу щодо профорієнтації та підготовки випускників ліцею до вступу на природничий факультет, яка стала підґрунтям першої ланки експериментальної програми “школа – педвуз – школа”. Результатом цієї співпраці стало створення у 1993 році на базі школи-інтернату обласного спеціалізованого ліцею-інтернату для підготовки шкільної молоді з сільської місцевості до вступу у педагогічні вузи.

З метою реалізації цього завдання педінституту і ліцей погодили спільні плани набору дітей до ліцею з різних профілів, плани набору на пільгових засадах до інститутів згідно укладених угод, організацію педагогічної практики студентів на базі ліцею, проведення практичних занять ліцеїстів на базі вузів, підвищення науково-теоретичного рівня викладачів ліцею шляхом проведення спільних науково-теоретичних семінарів, конференцій.

Важливу роль у реалізації профільного навчання відіграє відбір учнів із сільської місцевості до ліцею, який здійснюється на конкурсній основі. Відбір учнів на кожний профіль проводиться в чотири тури.

Перший тур конкурсного відбору співпадає із строками проведення районних предметних олімпіад. Переможці олімпіад одержують офіційне запрошення адміністрації ліцею-інтернату на навчання в ліцей на відповідний профіль.

Другий тур (заочний) конкурсного відбору проводиться в березні-квітні. В усі сільські школи направляються завдання заочного туру. Учні, які успішно виконали завдання заочного туру одержують запрошення і також зараховуються до ліцею-інтернату.

Третій тур конкурсного відбору проводиться в передостанній тиждень навчального року (10-18 травня), а останній четвертий тур – за тиждень до початку навчального року (18-25 серпня). Третій і четвертий тури проводяться в ліцеї-інтернаті у формі співбесід з профільного предмету та тестування із психологом.

В результаті конкурсного відбору формуються профільні класи учні яких мають різний рівень з базових предметів, зокрема, з хімії. Жодна із існуючих програм вивчення хімії в профільних класах ліцеїв не врахує такої різномірної підготовки учнів. У зв'язку з цим протягом першого семестру (I півріччя) навчально-виховний процес спрямований на вирівнювання знань учнів з хімії. З цією метою для кожного ліцеїста розробляється індивідуальний план вивчення змісту матеріалу та механізм оцінювання результатів навчання. Індивідуальний план до кожної теми складається за такою схемою:

Тема	Органічна хімія. Теорія будови органічних сполук	Дата	Само-оцінка	Прошу допомоги	Дата	Оцінка. Рекомендації учителя
1.	Органічна хімія					
2.	Спільні і відмінні ознаки органічної і неорганічної хімії.					
3.	Історія становлення і розвитку органічної хімії.					
4.	Перші синтези органічних речовин.					
5.	Передумови виникнення теорії хімічної будови.					
6.	Основні положення теорії будови речовин.					
7.	Залежність властивостей речовин від хімічної будови.					
8.	Ізомерія.					
9.	Ізомери.					

Ліцеїсти, прослухавши лекцію з певної теми, в другій половині дня під час самопідготовки з допомогою своїх конспектів і підручників відтворюють матеріал теми, проставляють в індивідуальному плані дату і оцінюють себе з кожного питання теми. Якщо є питання, які не зрозумів ліцеїст, то він про це сигналізує в індивідуальному плані в графі “Прошу допомоги” і отримує індивідуальну консультацію вчителя. Індивідуальні консультації з кожного предмета проводяться за рахунок годин виховної роботи щоденно з 16 год. 30 хв. до 18 год. Вчитель, надаючи консультацію ліцеїстові, одночасно перевіряє, як він засвоїв дане питання і навпроти цього питання виставляє свою оцінку і рекомендації. За всі інші питання теми учитель має можливість виставити оцінку і дати рекомендації під час семінарських занять при вивченні іншої теми, під час заліків, екзамену. Учні, які показали “відмінні” знання з певних тем, стають “помічниками вчителя” – консультантами для тих, у кого є проблеми з цих питань. Це і є перші спроби випробувати себе в ролі вчителя-консультанта.

Щороку в ліцеї проводяться “Дні самоврядування”. В ці дні випускники ліцею стають учителями-предметниками, вихователями, адміністраторами. На факультативних заняттях “Вступ до педагогічної професії” ліцеїсти знайомляться як слід учителю готуватися до уроку і які є підходи до проведення сучасного уроку. З допомогою вчителя-предметника ліцеїсти складають план-конспект уроку, готують експериментальну частину, наочність, дидактичний і роздатковий матеріал. Проведення ліцеїстом уроку хімії і є своєрідним екзаменом на професійну зрілість майбутнього вчителя хімії.

Ліцеїсти, які проявляють особливий інтерес до розв’язання задач мають можливість поглибити свої знання, удосконалити вміння і навички розв’язування задач на факультативних заняттях “Розв’язування задач з хімії”.

Важливу роль у профільному навчанні ліцеїстів відіграють спецкурси “Хімічний аналіз” та “Хімія і природа”, після вивчення яких ліцеїсти проходять виробничу практику в лабораторії хімічного заводу м. Славуті. Ліцеїсти виконують хімічні аналізи за доступними для них методиками. На базі цієї виробничої лабораторії, ліцеїсти, які виконують наукові роботи в Малій Академії наук, мають змогу проводити свої самостійні експериментальні дослідження. Разом із студентами хіміко-біологічного факультету Тернопільського державного педагогічного університету ліцеїсти хімічного профілю створили банк даних про хімічний склад природних вод річок м. Славуті і Славутського району. Кращі учнівські роботи

заслуховуються на загальноліцейній конференції МАН і направляються на обласний конкурс-захист науково-дослідних робіт.

Традиційним в ліцеї стало проведення командних турнірів юних хіміків. Турніри проводяться в декілька турів за схемою доповідач-опонент-рецензент. Кожна команда має можливість випробувати себе в різних ролях. Доповідач виступає перед аудиторією з науковим повідомленням на певну тему, після чого опонент ставить запитання уточнюючого змісту. Заслухавши відповіді доповідача, опонент дає характеристику виступу та відповідей. Рецензент оцінює виступи як доповідача, так і опонента. В заключній дискусії беруть участь всі члени команд. За їх виступами спостерігає журі. Команда-переможець минулого року взяла участь у турнірі юних хіміків, які щорічно відбуваються Одесі.

Профільній підготовці ліцеїстів сприяє і те, що окремі спецкурси вони слухають безпосередньо в стінах вузу. До читання спецкурсів залучаються провідні науковці. Навчально-виховний процес у ліцеї частково знайомить учнів з вузівською методикою. В процесі викладання хімії у ліцеї запроваджена лекційно-семінарська система.

Важливим аспектом діяльності педагогічного колективу ліцею є з'ясування відповідності обраної ліцеїстом спеціальності його інтересам та напрямам. З цією метою на початку навчального року пропонуємо ліцеїстам заповнити "Анкету інтересів", а в кінці семестру – ще одну анкету – "Самооцінка нахилів" – для перевірки сталості професійних інтересів. Як показує аналіз результатів анкетування, однією з причин розчарування у професії буває недооцінка ліцеїстом рівня фізичного та розумового навантаження. Для нього стає несподіванкою витрата сил, необхідних для організації інтенсивного робочого дня. Виходячи із шкільного досвіду, ліцеїст починає сприймати щоденні вимоги не як типові для тих, хто працює за будь-якою спеціальністю, а як вимоги, ніби-то зумовлені лише обраною ним спеціальністю. До того ж, психологічне навантаження, яким супроводжується входження в новий колектив, усвідомлення рівня шкільної підготовки породжує у ліцеїста невпевненість у своїх силах, роздуми, чи правильно зроблено вибір.

Результати анкетування обговорюються з кожним ліцеїстом індивідуально, що спонукає його до серйозних роздумів про обрану професію, про те, чи продовжувати навчання на даному профілі, чи переорієнтовуватись на інший профіль навчання.

Опитування (грудень 1998 р.) для виявлення професійних нахилів випускників хімічного профілю показало, що вже 78% респондентів заявили про остаточний вибір стати вчителем хімії, 16% – ще не остаточно вирішили це питання, і лише 6% ліцеїстів не назвали професії, якою вони хотіли оволодіти.

Як правило, учні приходять до ліцею уже професійно зорієнтованими. Завдання вчителя хімії ліцею – зробити цей вибір сталим. Для цього необхідно постійно формувати позитивне ставлення ліцеїста до майбутньої професії, сприяти усвідомленню ним нової ролі – ролі людини, яка вже обрала свою спеціальність і цілеспрямовано продовжує професійну освіту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добенько О.В. Орієнтація старшокласників на професію вчителя математики в навчально-виховному процесі педагогічного ліцею. — Івано-Франківськ, 1997. — С. 7-13
2. Івашина Г., Шепель А. Про викладання в ліцеї профільних хімічних дисциплін // Біологія і хімія в школі.-№2,1998. — С. 31-33.
3. Малинич Б.О. Критерії професійної придатності молоді до педагогічної діяльності. - Хмельницький, 1994.— С. 8-19
4. Колодяжний А.П. Допрофесійна орієнтація здібних учнів в умовах ліцею // Елітарна освіта: Історія, теорія, методика. — Кіровоград, 1996. — С. 321-324.
5. Психологія і педагогіка життєтворчості. — Київ, 1996.— С. 708-736
6. Семенюк В.В., Барна М.М. Профільна орієнтація учнів у Славутському обласному спеціалізованому ліцеї-інтернаті, специфіка та проблеми становлення // Елітарна освіта: історія, теорія, методика. - Кіровоград, 1996.— С.332-335.
7. Сластенин В.А., Мажар Н.Е. Диагностика профессиональной пригодности молодежи к педагогической деятельности. — Москва: — "Прометей", 1991.— С. 42-50
8. Утешинский Д.Д. Дифференциация биологического образования в школах России. // Биология в школе. — №4, 1993. — С. 23-30.

-
9. Фурман А. Методика визначення особистісної адаптованості вчителів і учнів//Освіта і управління.— 1998. — Т2.— №1.—С. 105-125.